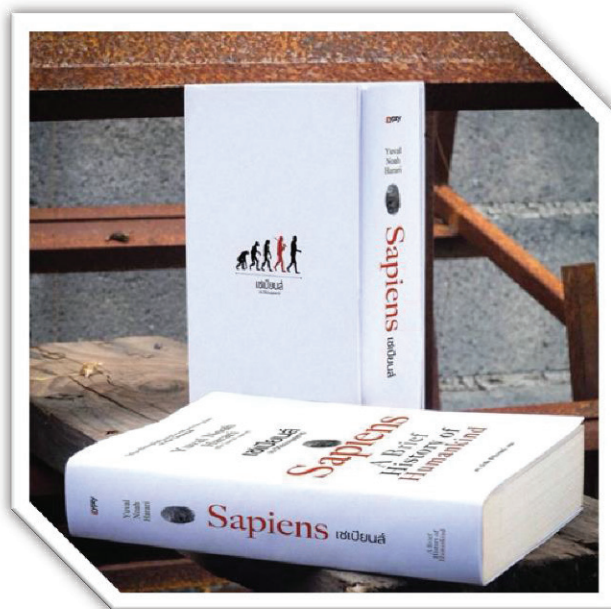


## Books Review

เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ

*Sapiens A Brief History of Humankind*



หนังสือเรื่อง

เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ Sapiens

ไขปัญหาที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์และในโลกยุคใหม่..

ผู้เขียน Yuval Noah Harari (ยูวัล โนอาห์ แฮรารี)

ผู้แปล ดร. นำชัย ชีววิวรรณ

สำนักพิมพ์ อีปซี

ปีที่พิมพ์ 2018

ผู้เรียบเรียง

พระสุธีวีรบัณฑิต

Phra Sutheevirabundith

พระอุดมสิทธินายก

Phra Udomsittthinayok

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ

Phramaha Krisada Kittisophano

พระมหาสุนันท์ สุนนุโท

Phramaha Krisada Kittisophano

ดร.ประเสริฐ ธิลา

Prasert Thiloa

ดร.พงษ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

Phongphat Chittanurak

## 1. บทนำ

คำถามจาก “กัลยาณมิตร” ว่า “อ่านหนังสือเล่มนี้หรือยัง” ที่เพิ่งชื่อมา ในชื่อ “เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ Sapiens” ที่ยังไม่ได้เกาะพลาสติกออกให้ผู้เรียบเรียงได้เห็น จึงเป็นที่มาของความสนใจ และหาข้อมูลเกี่ยวกับหนังสือดังกล่าว จาก Online พร้อมมาอ่านหนังสือ ที่ให้ข้อมูลว่า หนังสือเล่มนี้แปลเป็นภาษาอังกฤษในปี ค.ศ. 2014 หลังจกตีพิมพ์ครั้งแรกในปี ค.ศ. 2011 เป็นภาษาฮีบรูว์ (อิสราเอล-ยิว) และมีข้อมูลต่อไปอีกว่า หลังจากตีพิมพ์ฉบับแปลเป็นครั้งแรก ก็ตีพิมพ์ซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างต่อเนื่องจนขายไปมากกว่า 5 ล้านเล่มแล้ว เป็นหนังสือขายดีในสหรัฐอเมริกา ทั้งมีการแปลเป็นภาษาอื่น ๆ แล้วมากกว่า 50 ภาษา รวมทั้งภาษาไทยด้วย ตีตรายชื่อหนังสือขายดีใน The New York Times Best Seller ได้รับการจัดอันดับเป็นหนังสือดีเด่นที่สุดประจำเดือนกุมภาพันธ์ 2015 โดย Amazon.com ชนะรางวัล National Library of China’s Wenjin Book Award ในฐานะหนังสือที่ตีพิมพ์ดีที่สุดในปี ค.ศ. 2014 เหล่านี้เป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวหนังสือว่ามีรายละเอียดอันเนื่องมาจากข้อมูล แต่สำหรับผู้เรียบเรียงมีความสนใจไปที่ Yuval Noah Harari ผู้เขียนที่มีความรู้เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการฝึกปฏิบัติกรรมฐานกับ วิปัสณาจารย์โกเอ็นก้า (Goenka, พ.ศ. 2467-2556) ชาวอินเดียผู้เกิดในพม่า โดย Yuval Noah Harari เรียนกรรมฐานและนั่งสมาธิวันละ 2 ชั่วโมงต่อวัน เป็นเวลากว่า 15 ปี และนำไปสู่การเขียนหนังสือในภาษาฮีบรู (อิสราเอล) และถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลกกว่า 50 ภาษา เราคงไม่ได้บอกว่า Yuval Noah Harari เป็นชาวพุทธ แต่ต้องการยกมาเป็นกรณีศึกษาว่า หนังสือดังกล่าวน่าจะเป็นประติษฐานผลร่วมจากการปฏิบัติสมาธิตามแบบพระพุทธศาสนา อันนี้ถ้าจะเคลมว่าเขาเป็นชาวพุทธก็คงไม่ใช่ แต่จะบอกว่าเขาได้ใช้แนวคิดทางพระพุทธศาสนามาเป็นกลไกหรือเครื่องมือในการได้มาซึ่งการเขียนเรียบเรียงหนังสือที่คลาสสิกอีกเล่มหนึ่งของยุคสมัยก็คงไม่ผิด ซึ่งในการเรียบเรียงนี้จะได้นำสาระบางประเด็นจากหนังสือมาเล่า เพื่อประโยชน์ในการศึกษาสิ่งที่เขาคิด และสะท้อนออกมา ในปรากฏการณ์ของชีวิตที่ชื่อว่า เซเปียน มนุษย์เผ่าสุดท้ายที่ยังคงหลงเหลือมาจนกระทั่งปัจจุบันต่อไป



ภาพ 1 ยูวัล โนอาห์ แหรารี ผู้เขียนหนังสือ Sapiens กับ โคเอ็งก้า ผู้มีประสบการณ์ร่วมในการสอนกรรมฐาน และปฏิบัติวันละ 2 ชั่วโมง มากกว่า 15 ปี ทั้งกลายเป็นเครื่องมือในการเขียนหนังสือนี้

(ภาพ : ออนไลน์, 12 กุมภาพันธ์ 2562)

## 2. หนังสือ Sapiens เป็นหนังสืออะไร

หนังสือ ถูกนิยามว่าเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การเมือง เศรษฐศาสตร์ และอีกหลายศาสตร์ตามแต่จะนิยาม หากพิจารณาตามทัศนะของผู้คนที่หลากหลายดังปรากฏในคำนิยมหนังสือเองดังปรากฏเป็นทัศนะของ รองศาสตราจารย์ ดร. เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์ อาจารย์นักวิทยาศาสตร์ชาวไทยที่ได้ชื่อว่าให้องค์ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์มาตลอดเวลาหลายปี ได้เขียนสะท้อนคิดและถูกตีพิมพ์ในหนังสือว่า “...ขอขอบพระคุณทางสำนักพิมพ์ยิปซีที่ได้แปลหนังสือระดับ Best Seller ในต่างประเทศอย่างหนังสือ Sapiens เล่มนี้ ซึ่งเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์อ่านสนุก พร้อม ๆ กับหนังสือวิพากษ์ประวัติศาสตร์อย่างถึงแก่น หาได้ยากในท้องตลาดหนังสือบ้านเรา ออกมาให้คนไทยได้อ่านกัน...” ทัศนะของนักวิทยาศาสตร์ยังให้การยอมรับว่าเป็นหนังสือวิทยาศาสตร์หรือในทัศนะของ ดร.วรากรณ์ สามโกเศศ ผู้ประกาศตัวว่าเป็นสมาชิกของ Homo Sapiens ได้ให้ทัศนะสะท้อนคิดว่า “...เมื่อพวกเราได้ "ผงาดขึ้นมาในโลก" เหนือสรรพสิ่งแล้ว จึงเป็นความรับผิดชอบของพวกเราที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาโลกใบนี้ให้เป็นที่

พักพิงของสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ที่เป็นเพื่อนเพียงแต่ไม่ฉลาดเท่าเราต่อไปอีกนานเท่านาน... การเข้าใจประวัติศาสตร์ของมนุษย์ก็คือการเข้าใจปัจจุบันและอนาคต ใครที่อยากรู้ว่า เหตุใดมนุษย์จึงครองโลกได้ในที่สุดต้องอ่านหนังสือเล่มนี้ และใครอยากรู้ชะตากรรมของ มนุษย์ต่อไปก็ต้องอ่านหนังสือเล่มนี้เช่นกัน..” หรือทัศนะของโตมร ศุขปรีชา ให้ทัศนะว่า “...Sapiens คือหนังสือที่ทะเยอทะยาน มันบอกเล่าเรื่องราวของมนุษย์ตั้งแต่ต้นจนถึง ปัจจุบัน ตั้งแต่กำเนิดมนุษย์ การดิ้นรนต่อสู้ ความขัดแย้ง การร่วมมือ ความรุ่งเรือง เพื่อมุ่งฟู ๆ ฟู ๆ โดยพยายามรวบรวมทุกมิติแง่มุมแห่งชีวิตเอาไว้ เพื่อสำรวจย้อนกลับ เพื่อตอบคำถามว่า ทำไมเราจึงอยู่ ที่นี้ บนโลกใบนี้ยาวนานขนาดนี้...” หรือในทัศนะของนักอ่านอย่างอดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา บารัค โอบามา (Barack Obama, 20 มกราคม พ.ศ. 2552/2009 – 20 มกราคม พ.ศ. 2560/2017) ที่เสนอให้ผู้อ่านได้คิดต่อไปว่า “...หนังสือเล่มนี้ให้มุมมองที่รับรู้ได้ว่าพวกเราอยู่ในโลกนี้เป็นเวลาสั้นมากเพียงใด เกษตรกรรมและวิทยาศาสตร์เพิ่งมาอยู่กับเราเพียงเมื่อไม่นานมานี้เอง แต่ก็ถือว่า สมเหตุสมผลเพียงใดที่จะต้องเอาใจใส่กับเรื่องเหล่านี้...” หรือในทัศนะของบิล เกตส์ (Bill Gate) เสนอว่า “...ผมขอแนะนำหนังสือเล่มนี้ให้กับใครก็ตามที่ต้องการมองหาหนังสือ ประวัติศาสตร์ของมนุษย์ที่สนุกและอ่านแล้วอินไปด้วย...คุณจะรู้สึกว่ายากที่จะวางมันลง ที่เดียว...”



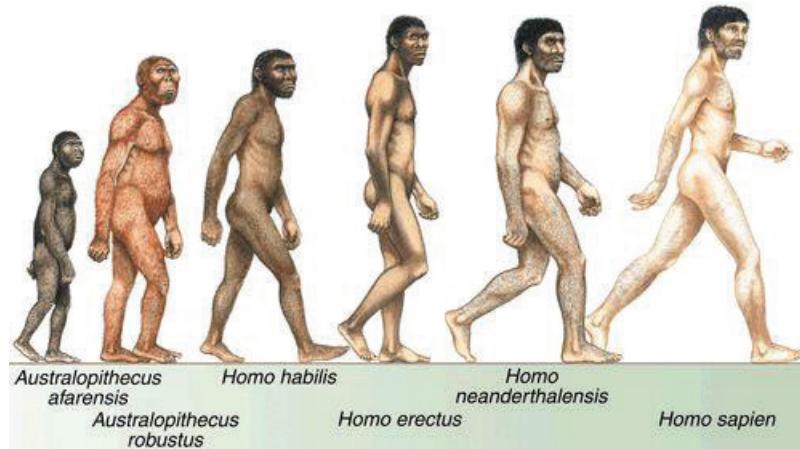
ภาพที่ 2 หนังสือ Sapiens ของ ยูวัล โนอาห์ แฮรารี มีแฟนคลับที่อ่านหนังสือของเขาอย่างอดีต ประธานาธิบดี Barack Obama, Bill Gate รวมไปถึง Mark Zuckerberg

(ภาพ : ออนไลน์, 12 กุมภาพันธ์ 2562)

ทั้งหมดเป็นเพียงทัศนะต่อหนังสือ โดยเฉพาะฉบับภาษาไทยซึ่งทางสำนักพิมพ์ได้นำเสนอต่อสาธารณะ หนังสือสะท้อนมิติของความหลากหลายทั้งในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ ศาสนา ความเชื่อ และวัฒนธรรมก็ไม่ผิด อีกนัยหนึ่งหนังสือดังกล่าวถ้านักการศึกษา เพราะมีกระบวนการทำให้เชื่อหรือพูดในประเด็นทางศาสนา หรือเป็นแนวมนุษยวิทยา เพราะมีเรื่องกำเนิดมนุษย์ หรือเป็นเรื่องพัฒนาการทางการเมืองเพราะมีเรื่องการเมือง เป็นต้น ดังนั้นจากภาพรวมของหนังสือจึงเป็นหนังสือที่เขียนขึ้นบนการค้นคว้าที่ว่าด้วยเผ่าพันธุ์ของมนุษย์ และนับเป็นพัฒนาการของมนุษย์ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องยาวนานจากช่วงสู่ช่วง จนกระทั่งปัจจุบัน

### 3. หนังสือเล่าเรื่องอะไร

หนังสือ "เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ Sapiens" เล่มนี้ มีจุดมุ่งหมายที่เด่นชัดข้อหนึ่งคือ ต้องการอธิบายว่ามนุษยชาติเป็นอย่างที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ได้อย่างไร เราเปลี่ยนแปลงจากแค่เป็นมนุษย์เพียงสปีชีส์หนึ่งในหลายสปีชีส์ที่เคยปรากฏขึ้นบนโลก แต่กลายมาเป็นมนุษย์เพียงสปีชีส์เดียวที่หลงเหลืออยู่บนโลกใบนี้ได้ได้อย่างไร தொடประวัติศาสตร์อันยาวนานของพวกเรา เกิดความเปลี่ยนแปลง สุขนาฏกรรม และโศกนาฏกรรม อะไรกับพวกเราบ้าง.. ในบรรดาปัจจัยต่าง ๆ ได้ถูกนำมาอธิบายขยายความอย่างทำให้เห็นภาพ (และบางครั้งก็ชวนสะเทือนใจและสลดใจมาก) ไม่ว่าจะเป็นความสามารถในการควบคุมไฟ ที่ทำให้เรามีอำนาจเหนือสัตว์ต่าง ๆ การพูดคุยสื่อสารและการนิเทศที่ช่วยทำให้คนเราอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่าได้อย่างไม่น่าเชื่อ เกษตรกรรมที่ทำให้มีผลผลิตพืชพันธุ์เป็นกอบเป็นกำ ทำให้ไม่ต้องเป็นคนป่าเร่ร่อนอีกต่อไป ตำนาน.. เรื่องเล่า.. และศาสนา.. ที่ช่วยให้คนเรื่อนหมื่นไปถึงเรื่อนล้านร่วมกันทำเรื่องเหลือเชื่อมากมายได้



ภาพ 3 พัฒนาการของเผ่าพันธุ์มนุษย์ **Sapiens** ตามชื่อหนังสือ (ที่มา ออนไลน์ : <https://www.philosophytalk.org/blog/being-human-being-here> 14 มีนาคม 2562)

จินตนาการและความเชื่อบางอย่างทำงานร่วมกัน เป็นปัจจัยเสริมให้กันและกัน เงินตราสิ่งประดิษฐ์ที่มีความเชื่อในมูลค่า ที่สะดวกกับการใช้สอยและเก็บสะสม จนกลายเป็นกับดักทำให้มนุษย์บางคนราวกับเป็นทาสที่หมกมุ่นอยู่กับการหาเงินมาครอบครองให้มากที่สุดตลอดชั่วชีวิต ความขัดแย้งและการปะทะทางความคิดที่อาจเป็นต้นตอก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนยากเปลี่ยนแปลง วิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้เราสุขสบายขึ้น และถึงกับช่วยทำให้มนุษย์มีอำนาจทำลายล้างโลกคล้ายกับเป็นพระเจ้าในตำนานของพวกเขาเอง ผู้อ่าน "Sapiens" เล่มนี้ นอกจากจะรู้สึกสนุกสนานราวกับอ่านนวนิยายด้วยสำนวนการเล่าเรื่อง และเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยจากความรอบรู้ของผู้เขียนแล้ว ยังจะได้พบกับข้อสังเกต สมมุติฐาน และคำอธิบาย ที่กล่าวออกมาอย่างตรงไปตรงมา ชวนให้อึ้งทึ่ง และชวนคิดต่อหรือแม้แต่จะโต้แย้งอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งเล่ม! แล้วในเล่มมีอะไร ?

#### ส่วนที่ 1 การปฏิวัติการรับรู้

- การปฏิวัติที่สำคัญ 3 รูปแบบ เป็นตัวกำหนดเส้นทางประวัติศาสตร์ได้แก่ 1.การปฏิวัติการรับรู้ เริ่มต้นเมื่อ 70,000 ปีมาแล้ว (2) การปฏิวัติเกษตรกรรม เริ่มขึ้นเมื่อประมาณ 12,000 ปีมาแล้ว และ (3) การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ เมื่อประมาณเพียง 500 ปีก่อน ซึ่งอาจทำให้

### ส่วนที่ 1 การปฏิวัติการรับรู้

- 
- ประวัติศาสตร์สิ้นสุด แต่เป็นการเริ่มต้นสิ่งใหม่ที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง หนังสือเล่มนี้จะบอกเล่าเรื่องราวของการปฏิวัติทั้ง 3 รูปแบบ ที่ส่งผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งมีชีวิตร่วมโลก (หน้า 28-29)
- นักชีววิทยาได้แบ่งสิ่งมีชีวิตออกเป็นสปีชีส์ (Species) โดยสัตว์ที่ถูกจัดอยู่ในสปีชีส์เดียวกันคือสัตว์ที่มีแนวโน้มที่จะสามารถจับคู่ผสมพันธุ์เพื่อให้กำเนิดทายาทที่มีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ได้ (หน้า 28)
  - มีความเชื่อผิด ๆ เกี่ยวกับวิวัฒนาการของมนุษย์ที่มองว่ามนุษย์สปีชีส์ต่าง ๆ เรียงลำดับวิวัฒนาการเป็นเส้นตรงเพียงเส้นเดียว โดยเออร์เกสเตอร์ให้กำเนิดอิเรกตัส อิเรกตัสให้กำเนิดนีแอนเดอร์ธัลส์ และนีแอนเดอร์ธัลส์วิวัฒนาการมาเป็นเรา แบบจำลองชนิดเส้นตรงเช่นนี้ทำให้เกิดความเข้าใจผิดว่าในช่วงเวลาหนึ่งมีมนุษย์เพียงสปีชีส์เดียวที่อาศัยอยู่บนโลก และสปีชีส์ทั้งหมดก่อนหน้านี้เป็นก็แค่เพียงแบบจำลองเก่าของเรา แต่ในความเป็นจริงแล้วจากช่วงเวลา ๒ ล้านปีที่แล้วจนถึงราว ๑๐,๐๐๐ ปีที่ผ่านมาเป็นบ้านของมนุษย์หลากหลายสปีชีส์ไปพร้อม ๆ กัน (หน้า 32-33)
  - วัตถุประสงค์ของการใช้เครื่องมือหินในยุคต้นโดยทั่วไปคือใช้ทำให้ไขกระดูกแตกออกเพื่อเอาไขกระดูก (หน้า 37)
  - ก้าวอย่างสำคัญของมนุษย์สู่ยอดห่วงโซ่อาหารก็คือการรู้จักใช้ไฟ มนุษย์บางสปีชีส์อาจรู้จักการใช้ไฟเป็นครั้งคราวมาตั้งแต่ 800,000 ปีก่อน ขณะที่โฮโมอีเรกตัส นีแอนเดอร์ธัลส์ และบรรพบุรุษโฮโมเซเปียนส์ใช้ไฟเป็นกิจวัตรมาราว 300,000 ปีแล้ว (หน้า 39)
  - การคิดค้นเรื่องการปรุงอาหารทำให้มนุษย์สามารถรับประทานอาหารได้หลากหลายชนิด ใช้เวลาในการกินอาหารน้อยลง ทำให้เรามีฟันซี่เล็กลงและลำไส้ที่สั้นลง (หน้า 39)
-

ส่วนที่ 2 การปฏิวัติ  
เกษตรกรรม

- หลักสำคัญของการปฏิวัติเกษตรกรรม ความสามารถในการทำให้มีคนรอดตายได้มากขึ้นภายใต้สถานการณ์ที่แย่งลง (หน้า 129)
- มนุษย์ก็คล้ายกับสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำนวนมากที่มีกลไกทางพันธุกรรมและฮอโมนที่คอยช่วยควบคุมไม่ให้มีลูกจนมากเกินไป (หน้า 130)
- ในที่ใดที่ข้าวสาลีพบได้มากเป็นพิเศษก็จะพบแหล่งอาหารและสัตว์ป่าที่อุดมสมบูรณ์มากขึ้นไปด้วยเช่นกัน จึงมีกลุ่มคนที่ค่อย ๆ เลิกใช้ชีวิตแบบเร่ร่อนไปเรื่อย และตั้งถิ่นฐานเป็นบางฤดู รวมถึงตั้งค่ายที่พักถาวรเลย (หน้า 134)
- ศาสนาหรือระบบคตินิยมที่ซับซ้อนเท่านั้นที่จำทำให้เกิดความร่วมมือร่วมใจเช่นนี้ได้ (หน้า 137)
- การปฏิวัติเกษตรกรรมทำให้อนาคตกลายเป็นเรื่องสำคัญมากขึ้นเกินกว่าที่เคยเป็นมาก่อนหน้านั้นมาก เกษตรกรต้องหมั่นคิดเรื่องอนาคตและต้องทำตัวให้เข้ากับแผนงานตามแผน เศรษฐศาสตร์แบบเกษตรกรรมขึ้นอยู่กับวัฏจักรการผลิตแบบเป็นฤดูกาล (หน้า 149)
- เรายึดถือสังคมนิยมเห็นประจักษ์แจ้งชัดในตนว่า มนุษย์ทุกคนล้วนถูกวิวัฒนาการมาอย่างแตกต่างกัน พวกเราเกิดมาพร้อมกับลักษณะต่าง ๆ ที่อาจเปลี่ยนแปลงได้ และในบรรดาในลักษณะต่าง ๆ เหล่านี้ได้แก่ ชีวิตและการแสวงหาความพึงพอใจ (หน้า 162)
- อักษรที่ไม่สมบูรณ์ไม่สามารถอธิบายภาษาพูดครบถ้วนสมบูรณ์ทั้งหมด แต่ก็ใช้อธิบายสิ่งที่อยู่นอกเหนือจากขอบเขตของภาษาพูดได้บ้าง อักษรที่ไม่สมบูรณ์อย่างไรในจารึกคณิตศาสตร์แบบวูเมอเรียนไม่อาจนำมาใช้เขียนบทกวี แต่ก็ใช้เก็บรักษาข้อมูลบัญชีภาษีได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก (หน้า 180)

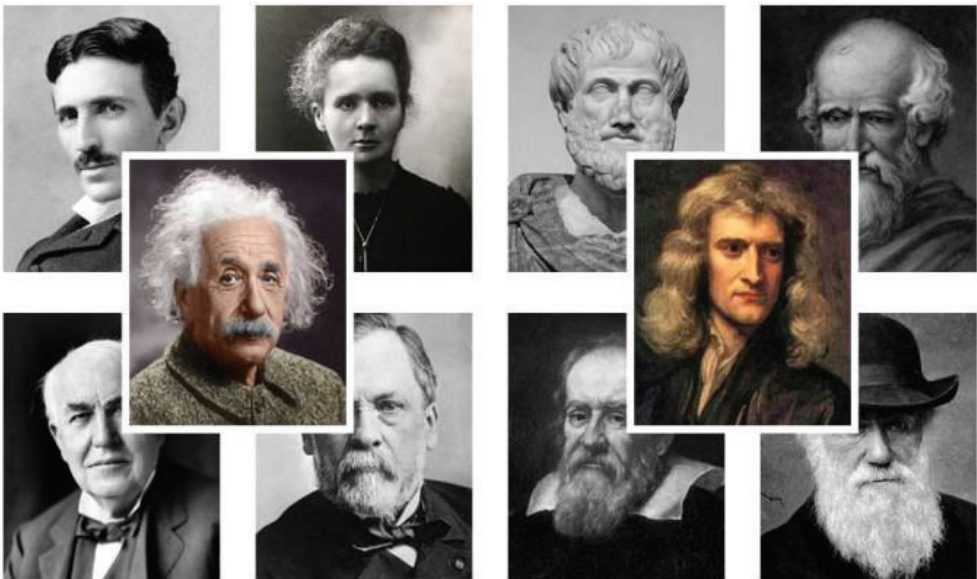


ส่วนที่ 3 การรวมเป็นหนึ่งใน  
มนุษยชาติ

- 
- ศาสนาคือบรรทัดฐานและคุณค่าของมนุษย์ ที่ตั้งอยู่บนความเชื่อในระเบียบแบบแผนของมนุษย์ ทฤษฎีสัมพันธภาพไม่เป็นศาสนา เพราะอย่างน้อยที่สุดก็ไม่ได้ทำให้เกิดบรรทัดฐานและคุณค่าใดในมนุษย์ ฟุตบอลไม่ใช่ศาสนา เพราะไม่มีใครคิดว่ากฎที่มีอยู่สะท้อนให้เห็นถึงคำบัญชาของอภิมนุษย์ อิสลาม พุทธ และคอมมิวนิสต์ ต่างล้วนเป็นศาสนา เพราะทั้งเป็นนั้นเป็นระบบที่ว่าด้วยบรรทัดฐานและคุณค่าของมนุษย์ ที่ตั้งอยู่บนความเชื่อในเรื่องระเบียบแบบแผนของอภิมนุษย์ มีความแตกต่างระหว่างอภิมนุษย์ (Superhuman) และเรื่องเหนือธรรมชาติ (Supernatural) กฎในศาสนาพุทธและกฎประวัติศาสตร์ของมาร์กซิสต์ต่างก็เป็นกฎของอภิมนุษย์ เพราะผู้ตรากฎต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นไม่ใช่มนุษย์สามัญ แต่กระนั้นก็ได้เป็นผู้มีอิทธิฤทธิ์เหนือธรรมชาติ (หน้า 317)
  - สงครามเพื่อความอยู่รอดนั้นหนักหนาและไม่อาจให้อภัยได้แต่ก็เป็นวิธีการเดียวที่จะทำให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ การต่อสู้ดิ้นรนนี้จะจำกัดทุกสิ่งทุกอย่างที่ไม่เหมาะสมสำหรับชีวิต และเลือกเอาทุกอย่างที่สามารถจะอยู่รอดได้ กฎของธรรมชาติเหล่านี้เป็นเรื่องที่ไม่อาจโต้แย้ง สิ่งมีชีวิตแสดงให้เห็นกฎต่าง ๆ เหล่านี้โดยความอยู่รอดของพวกมันเอง กฎพวกนี้ไม่ให้อภัยกับสิ่งมีชีวิตใดเลย ใครก็ตามที่พยายามต่อต้านจะถูกกวาดล้างจนหมดสิ้น ชีวิตวิथाไม่เพียงแต่สอนเราเกี่ยวกับสัตว์และพืชแต่ยังแสดงให้เห็นถึงกฎต่าง ๆ ที่เราต้องทำตาม และวางแนวเจตจำนงของเราให้เข้มแข็งต่อการมีชีวิตและการต่อสู้ไปตามกฎเหล่านี้ ความหมายของชีวิตจึงเป็นการต่อสู้ดิ้นรน ผู้ต่อต้านกฎเหล่านี้จึงเป็นบาปที่จะนำมาซึ่งความโศรกเศร้าแก่ตน (หน้า 326)
-

<p>ส่วนที่ 4 การปฏิวัติ วิทยาศาสตร์</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- ประวัติศาสตร์ต่างจากฟิสิกส์และเศรษฐศาสตร์ตรงที่ไม่มีวิธีที่จะใช้ทำนายได้อย่างเที่ยงตรง เราไม่ได้ศึกษาประวัติศาสตร์เพื่อให้รู้อนาคต แต่เพื่อขยายขอบเขตความคิด เพื่อให้สามารถเข้าใจสถานการณ์ปัจจุบันที่อาจจะได้เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ (หน้า 335)</li> <li>- ห่วงโซ่การปฏิวัติวิทยาศาสตร์แบบป้อนกลับ การที่วิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าได้นั้นยังต้องการอีกหลายสิ่งหลายอย่างนอกเหนือไปจากการวิจัย ยังขึ้นกับการเสริมแรงกลับ วิทยาศาสตร์ด้วยการเมืองและเศรษฐศาสตร์ สถาบันการเมืองและเศรษฐศาสตร์เป็นสถาบันที่ใช้ทรัพยากร ซึ่งหากไม่ได้ทรัพยากรพวกนี้เสียแล้ว การวิจัยวิทยาศาสตร์ก็เป็นเรื่องที่แทบเป็นไปไม่ได้ ในทางกลับกัน นอกเหนือไปจากสิ่งต่าง ๆ กับสถาบันเหล่านี้ การวิจัยทางวิทยาศาสตร์ก็ยังช่วยให้อำนาจใหม่ ๆ อีกด้วย ซึ่งมีผลทำให้ได้รับทรัพยากรใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นและทรัพยากรก็ถูกนำกลับมาลงทุนให้กับงานวิจัยต่อไปอีก (หน้า 347)</li> </ul>
<p>บทส่งท้าย สัตว์ที่กลายเป็น พระเจ้า</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- แม้ว่าเรามีความสามารถจะทำเรื่องมหัศจรรย์ได้มาก แต่เรายังคงไม่แน่ใจกว่าจุดหมายของเราควรจะเป็นเรื่องใดกันแน่และดูเหมือนเราจะไม่พอใจกับที่เป็นอยู่ตลอดเวลา เราพัฒนาจากเรือแคนูมาเป็นเรือแจวโบราณ แล้วก็เรือจักรไอน้ำ จนไปถึงยานกระสวยอวกาศ แต่กลับไม่มีใครรู้ว่าเรากำลังไปที่ใดกันแน่ เราทรงอำนาจกว่าที่เคย แต่กลับมีความนึกคติน้อยมากกว่าจะทำอะไรกับอำนาจเหล่านั้น แยกว่านั่นอีกก็คือมนุษย์ดูจะขาดได้รับความรับผิดชอบมากกว่าที่เคยเป็นมา พระเจ้าที่เราสร้างขึ้นเองเพื่อให้อยู่ร่วมกันได้ จะอย่างไรก็ยังทรงเคารพกฎต่าง ๆ ทางฟิสิกส์ แต่เราไม่เคยรับผิดชอบต่อใครหรือสิ่งใดเลย ทำให้เรามุ่งร้ายต่อสัตว์ต่าง ๆ ร่วมโลกและต่อระบบนิเวศรอบคครัว เราคิดแต่เรื่องความสะดวกสบายและความสนุกสนานของตัวเอง แต่กระนั้นก็ไม่เคยรู้จักพอ (หน้า 566)</li> </ul>

จากในส่วนที่หนึ่งจนถึงบทสุดท้าย ผู้เขียนให้ข้อมูลวิวัฒนาการทางความคิด ข้อเท็จจริง ที่ผสมรวมหลากหลายในมิติที่แตกต่าง โดยสะท้อนออกมาเป็น “จินตทัศน์” ทางความคิด ดังปรากฏในแต่ละช่วงของงานเขียนที่ถูกถ่ายทอดแปลออกมาสู่ภาษาไทย ซึ่งยังคงทั้งเจตนาธรรมและลำดับความคิดได้อย่างชัดเจน แต่สิ่งที่ชัดเจนและทำให้เห็นพัฒนาการของแต่ละช่วงเวลาในแต่ละบทที่นำเสนอตั้งแต่ประวัติศาสตร์พัฒนาการในยุคเริ่มต้น การปฏิวัติการรับรู้ การปฏิวัติเกษตรกรรม การรวมเป็นหนึ่งของมนุษยชาติ การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ ที่ส่งผลให้มนุษย์มีพัฒนาการทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมในรูปแบบต่าง ๆ จนกระทั่งผู้เขียนได้มองไปถึงว่า “สัตว์” ในเผ่าพันธุ์มนุษย์ได้กลายเป็น “พระเจ้า” ดังปรากฏในหนังสือและเป็นบทส่งท้ายดังกล่าวด้วย



ภาพ 4 การปฏิวัติวิทยาศาสตร์ นับเป็นพัฒนาการหนึ่งของมนุษยชาติ และมีผลต่อมนุษย์กระทั่งปัจจุบัน และถูกกล่าวถึงความสำคัญหนึ่งในหนังสือ Sapiens (ที่มาภาพ : ออนไลน์)

#### 4. มองหนังสือแบบชาวพุทธ

ตามที่เกริ่นนำว่าผู้เขียนหนังสือมีประวัติน่าสนใจ การที่เขาเป็นนักมั่งสิริวิต การที่เขาเป็นนักคิดนักเขียนและอธิบายตัวเองว่าเป็นคนศึกษาระมฐานตามแนวพุทธ รวมทั้งใช้เวลากว่า 15 ปี ในการนั่งกรรมฐานวันละ 2 ชั่วโมง ทั้งเชื่อผู้เรียบเรียงนี้ เชื่อได้เลยว่า “กรรมฐาน” เป็นเครื่องมือนำไปสู่ “กลไก” การบันทึกความเรียงทางความคิดในรูปแบบ

หนังสือ จนกระทั่งกลายเป็นหนังสือขายดี ติดอันดับโลก และถูกแปลในภาษาต่าง ๆ กว่า 50 ภาษา แต่ในการนำมา Books Reviews เพียงประสงค์สะท้อนคิดนำประเด็นทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในหนังสือมาเป็นเสนอร่วมกับสาระอื่น ๆ ด้วย ทั้งแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับพระพุทธศาสนา ความเป็นเหตุเป็นผล เป็นปัจจัยของกันและกัน หรือพระพุทธศาสนากับความสอดคล้องกับธรรมชาติในองค์รวม “เปลี่ยนแปลง” เป็นพลวัตน์ ซึ่งจะได้นำเสนอเป็นลำดับไป

(1) แนวคิดเรื่องกำเนิดของโลก ของมนุษย์ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องยาวนาน จากช่วงสู่ช่วงจนกระทั่งปัจจุบัน

“...เมื่อประมาณ 13,500 ล้านปีที่แล้ว สสาร พลังงาน เวลา และพื้นที่ได้รวมตัวกัน ก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่รู้จักกันในชื่อ “บิกแบง” (Bigbang) เกิดเป็นเอกภพของเราเรื่องราวเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานของเอกภพของเรานี้เรียกว่าฟิสิกส์

ประมาณ 300,000 ปีหลังเหตุการณ์บิกแบง สสารและพลังงานเริ่มรวมตัวกันเป็นโครงสร้างเชิงซ้อนที่เรียกว่า “อะตอม” ซึ่งรวมตัวกันเป็นโมเลกุล เรื่องราวเกี่ยวกับอะตอม โมเลกุล แสดงปฏิกิริยาของพวกมันเรียกว่า “เคมี”

3,800 ล้านปีที่แล้ว บนดาวเคราะห์ที่เรียกว่า โลก โมเลกุลได้รวมตัวกันก่อรูปเป็นโครงสร้างเชิงซ้อนที่เรียกว่า “สิ่งมีชีวิต” เรื่องราวของสิ่งมีชีวิตเหล่านี้เรียกว่า “ชีววิทยา”

ประมาณ 70,000 ปีมาแล้ว สิ่งมีชีวิตในสปีชีส์ โฮโมเซเปียนส์ (HOMO Sapiens) เริ่มก่อรูปโครงสร้างสังคมที่ประณีตมากขึ้นในโลกเรียกว่า “วัฒนธรรม” หายหลังพัฒนาการทางวัฒนธรรมของเหล่ามนุษย์ทั้งหลายมีชื่อเรียกว่า “ประวัติศาสตร์” (หน้า 27)

แนวคิดที่ปรากฏในหนังสือให้ข้อมูลประหนึ่งเป็นจุดกำเนิดของโลก มนุษย์ และสุริยจักรวาล ที่ว่าด้วยกำเนิดแห่งมวลมนุษยชาติ ประหนึ่งทวนย้อนต่อความเป็น “พระเจ้า” ในศาสนาที่ว่าด้วยเรื่องของกำเนิดและพัฒนาการของมนุษย์ ที่นับเป็นระบบคิดของโลกในปัจจุบัน นัยหนึ่งเป็นความท้าทายอีกนัยหนึ่งเป็นการสะท้อนข้อมูลที่ถูกลืมรับและกลายเป็นองค์ความรู้ตามชื่อบท “ปฏิวัติการรับรู้” ประหนึ่งยืนยันความรู้ใหม่ต่อความรู้ในเรื่อง “โลก-มนุษย์” มีพัฒนาการและจุดกำเนิดอย่างไร ซึ่งแย้งกับข้อมูลความรู้ที่มีอยู่เดิม ดังที่บรรยายให้ข้อมูลไว้ว่า

“...ตั้งแต่สมัยบรรพกาล แม้ HOMO Sapiens ต้องแข่งขันแก่งแย่งกับมนุษย์สายพันธุ์อื่น เช่น มนุษย์นีแอนเดอร์ธัลส์ (ซึ่งบางตำราบอกเป็น HOMO Sapiens Sapiens เหมือนกันแต่เป็นคนละ Subspecies) หรือมนุษย์อื่น ๆ อีกราวหกสายพันธุ์ เราก็เอาชนะมนุษย์เหล่านั้นมาได้อย่างราบคาบ แม้ยังไม่แน่ชัดว่าเราเป็นผู้ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์มนุษย์อื่น ๆ ทั้งหมดหรือว่ามีเหตุปัจจัยอื่น ๆ ร่วมด้วยแต่ผลลัพธ์สุดท้ายก็คือ HOMO Sapiens Sapiens เป็นผู้ยู่รอด และกลายเป็นเผ่าพันธุ์ที่ครองโลก...” (คำนิยม)

ดังนั้นแนวคิดเรื่องกำเนิดโลกในหนังสือจึงอิงอยู่กับระบบคิดในทางวิทยาศาสตร์และการรับรู้ในแบบใหม่ ที่อาจแตกต่างหรือห่างไกลกับระบบคิดว่าด้วยการ “กำเนิด” โลกในแบบศาสนา ทั้งในแบบคริสต์และอิสลาม (Ven.Naing Kruy (Inthapanyo), 2013/2556 : 48-71) ในส่วนของพุทธศาสนา อาจไม่ได้ลากยาวไปถึงเรื่องของ “ผู้บันดาล” แต่ก็สะท้อนคิดพัฒนาการของมนุษยชาติในอีกแบบหนึ่ง ดังปรากฏใน “อัครัญสูตร” ที่ว่าด้วยกำเนิดของโลกตามคติของพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าได้ตรัสเล่าถึงกำเนิดของโลกและจักรวาล โดยทรงโต้แย้งว่าเสฐฐะและภราทวาชะ ซึ่งเป็นพราหมณ์ และถูกสอนมาจากฝ่ายวรรณพราหมณ์จนคิดว่าตนเองนั้นเกิดจากโอษฐ์ของพระพรหมและพระพรหมเนรมิตทุกอย่าง พระพุทธเจ้าทรงตรัสตอบแก่ท่านทั้งสองว่า มนุษย์เกิดจากมนุษย์ด้วยกัน คือพราหมณ์ย่อมกำเนิดจากพราหมณ์ และมนุษย์จะมีบรรพบุรุษเดิมจากต้นกำเนิดเดียวกันทั้งสิ้น ไม่ว่าจะอยู่ในกลุ่มคนใด วรรณะใด จะเห็นได้ว่าพระพุทธเจ้าไม่ได้ตอบถึงต้นปฐมกำเนิด ไม่ได้ตอบถึงปฐมชีวิต และไม่ได้ใช้คำว่า ” พระเจ้า ” ( อก.ติก. 20/81/221, Sirisak Apisakmontree Tanikan Warathammanon. (2017) : 141-167) พระพุทธศาสนาให้พัฒนาการของการเกิดเป็นมนุษย์และโลกเป็นไปตามธรรมชาติโดยมนุษย์กับมนุษย์เป็นพัฒนาการร่วมกัน ซึ่งนัยหนึ่งสอดคล้องกับในหนังสือ หรืออีกนัยหนึ่งต้องการบอกว่าพระพุทธศาสนามีระบบคิดว่าด้วยกำเนิดของโลกและมนุษย์ปรากฏในอัครัญสูตร เป็นต้น



ภาพ 5 แนวคิดการเกิดของมนุษย์ในศาสนา Adam and Eve กับพัฒนาการของมนุษย์ที่ปรากฏใน Sapiens (ภาพ ออนไลน์ : 15 มีนาคม 2562)

(2) **แนวคิดเรื่องความเปลี่ยนแปลง** หนังสือเสนอแนวคิดการเปลี่ยนแปลง โดยใช้ในการเปลี่ยนแปลงเป็นฐานในการเล่าเรื่องในอีกแบบหนึ่ง ทั้งในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ความเชื่อ และวิทยาศาสตร์ ซึ่งยกมาเป็นแนวคิดข้อความดังปรากฏดังปรากฏสะท้อนคิดในคำนิยามของ ได้คือ รศ.ดร.เจษฎา เด่นดวงบริพันธ์ ในฐานะนักวิทยาศาสตร์และให้ทัศนะสะท้อนคิดไว้ว่า

“...การปฏิวัติวิถีชีวิตจากการเป็นนกล่ามาสู่การเพาะปลูกทำการเกษตรเลี้ยงครอบครัวและสังคมนั้นเป็นความคิด...พลาดครั้งใหญ่ มันนำมาซึ่งการเกษตรเลี้ยงครอบครัวและสังคมนั้นเป็นความคิดพลาดครั้งยิ่งใหญ่ มันนำมาซึ่งการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เกิดชนชั้นวรรณะเกิดการแก่งแย่งและเกิดสงคราม มนุษย์ Sapeins หาหนทางในการอยู่รอดจากภัยสมัยใหม่ด้วยการรวมตัวกันภายใต้กฎเกณฑ์ของสังคม ก่อเกิดทั้งแนวคิด ลัทธิ เทพเทวดาศาสนา ไปจนถึงการใช้เงินทองและเครดิตเพื่อแลกเปลี่ยนกันแทนสินค้าจริง อาณาจักรและจักรวรรดิได้ประกาศตัวตนในมุมต่าง ๆ ของโลก ก่อนที่ความท้าทายในการยอมรับว่า “ไม่รู้” ในเชิงวิทยาศาสตร์จะนำไปสู่การค้นคว้าวิจัยใหม่ ๆ การปฏิวัติอุตสาหกรรม ลัทธิทุนนิยม และความได้เปรียบของบางจักรวรรดิที่สามารถขยายอาณาเขตไปได้ครั้งก่อนโลก จนสุดท้ายมนุษยชาติจะพบกับจุดจบเช่นไรในอนาคต...”

(3) **แนวคิดเรื่องธรรมชาติแห่งชีวิต** หนังสือพูดถึงธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ที่มีพัฒนาการร่วมกับธรรมชาติและช่วงเวลา จากช่วงสู่ช่วง รุนสู่รุ่ม และเวลาสู่เวลา นับเป็นพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์ที่ปรากฏมานับแต่อดีต ดังปรากฏข้อความที่ว่า

“...มนุษย์เราร่างชีวิตอยู่บนโลกใบนี้เป็นเวลานานก่อนที่จะเกิดประวัติศาสตร์ขึ้น บรรพบุรุษที่คล้ายกับมนุษย์ปัจจุบันมากปรากฏขึ้นบนโลกเมื่อประมาณ 2.5 ล้านปีมาแล้ว แต่ถึงจะผ่านกาลเวลารุ่นแล้วรุ่นเล่า พวกเขาก็ไม่ได้มีลักษณะอะไรที่โดดเด่นจนแตกต่างไปจากสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ มากมายที่อยู่ในสภาพแวดล้อมเดียวกันเลย...” (หน้า 28)

**หนังสือมองธรรมชาติ** ในฐานะที่เป็นพัฒนาการจากรุ่นสู่รุ่นเรียกว่าธรรมชาติของสิ่งมีชีวิตที่นับรวมทั้งมนุษย์อยู่ในนั้นด้วยเป็นธรรมชาติทางชีววิทยาวิทยาและหรือกายภาพ นอกจากนี้ในหนังสือยังสะท้อนคิดในเรื่องความเป็นชาติอีกแบบที่ว่า

“...ตำราเรียนวิชาชีววิทยาของเยอรมันในปี ค.ศ.1942 อธิบายไว้ในที่ว่าด้วย “กฎธรรมชาติและมนุษย์ชาติว่า “กฎธรรมสูงสุดของธรรมชาติก็คือสิ่งมีชีวิตทั้งหลายติดกับอยู่ใน การต่อสู้เพื่อความอยู่รอดที่ปราศจากความปราณี หลังจากเขียนอธิบายเรื่องราวที่ต่อสู้เพื่อยึดครองพื้นที่อย่างไร แมลงปีกแข็งต่อสู้เพื่อหาคู่อย่างไร และเรื่องอื่น ๆ...” (หน้า 326)

**ข้อมูลในหนังสือ**สะท้อนคิดเรื่องธรรมชาติแห่งชีวิต ที่รวมทั้งมนุษย์ด้วยที่มีวิถีของการแข่งขัน ต่อสู้ รวมทั้งพืชสัตว์และสิ่งมีชีวิตทั่วไป **“สงคราม”** เป็นเครื่องมือหนึ่งของการต่อสู้ตามธรรมชาติเพื่อแย่งชิงทรัพยากร แย่งชิงพื้นที่ ซึ่งเป็นคติแห่งธรรมชาติที่ถูกกล่าวถึงในหนังสือด้วยเช่นกัน แต่ในอีกมุมหนึ่งธรรมชาติความเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธถึงในหนังสืออาจไม่ได้พูดถึงทีเดียว แต่ก็สะท้อนการเปลี่ยนแปลงตามเหตุ การณ์และข้อเท็จจริงที่ปรากฏ เป็นธรรมชาติของความ **“เปลี่ยนแปลง”** อันเป็นนิรันดร์ จากช่วงหนึ่งสู่ช่วงหนึ่งจากรุ่นสู่รุ่นเป็นเรื่องปกติที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่นได้



ภาพ 6 ธรรมชาติตามทัศนะพุทธ ความเปลี่ยนแปลงอันเป็นนิรันดร์ เกิด แก่ เจ็บ ตาย

(ภาพ ออนไลน์ : 12 มีนาคม 2562)

**ธรรมชาติของมนุษย์**มองธรรมชาติของร่างกาย และลักษณะทางกายภาพ ที่ต้องมี การใช้ธรรมชาติมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และปรับทำที่ต่อความเป็นธรรมชาตินั้นอย่างเข้าใจ ดังกรณีความตายเป็นธรรมชาติ การใช้ **“มรณานุสติ”** (Phra Nuttakitti Anarato

(Phuyngao),2008) มาเป็นเครื่องมือในการรักษา “ท่าที” ต่อธรรมชาติของมนุษย์ หรือ การนำใจไปวางให้ “เป็นกลาง” ต่อธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างนั้น พระพุทธศาสนา นำมาสอนใช้ปรับท่าทีเพื่อเรียนรู้ธรรมชาติอย่างเข้าใจ ใจใจเป็นเครื่องเรียนรู้เพื่อปรับความสมดุลตามธรรมชาติ ไม่ใช่ใช้ความรุนแรงหรือสงครามเพื่อยุติหรือจัดการธรรมชาติแต่อย่างใด

(4) **แนวคิดเรื่องเหตุปัจจัย** ความเป็นเหตุเป็นผล หรือเป็นไปตามเหตุปัจจัย เป็น สิ่งที่สะท้อนพัฒนาการความเป็นธรรมชาติดำรงแต่อดีต จนกระทั่งปัจจุบัน ปรากฏใน หนังสือด้วย ดังปรากฏในคำนิยามที่ว่า “...ความอยากรู้อยากเห็นของมนุษย์เป็นแรงผลักดัน ให้มนุษย์มีนวัตกรรมในด้านต่าง...” (ดร.วรากร สามโกเสส-คำนิยาม) แต่ในหนังสือกล่าวไว้ในหลายกรณีที่สะท้อนถึงความเป็นเหตุเป็นปัจจัย อันเนื่องด้วยความเป็นมนุษย์

“...ระหว่างศตวรรษที่แล้วบทบาทด้านเพศเกิดการเกิดการปฏิวัติและเปลี่ยนไปเป็นอย่างมาก สังคมในทุกวันนี้ชายหญิงมีสถานะทางสังคม สิทธิทางการเมือง และโอกาสทาง เศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันมากขึ้นและมากขึ้น แม้ช่องว่างระหว่างเพศยังคงยังมีอยู่มาก แต่ เหตุการณ์ต่าง ๆ กำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วยความเร็วที่น่าทึ่ง ช่วงต้นคริสต์คริสตศตวรรษที่ 20 แนวคิดเรื่องการให้สิทธิผู้หญิงลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ในสหรัฐอเมริกาถือว่าเป็นเรื่องยอมรับ ไม่ได้ การที่จะมีเลขานุการคณะรัฐมนตรีหรือผู้พิพากษาศาลสูงสุดเป็นผู้หญิงเป็นเรื่องน่าขัน ขณะที่เรื่องรักร่วมเพศเป็นหัวข้อต้องห้าม แม้แต่จะพูดคุยกันอย่างเปิดเผยก็ยังไม่อาจทำได้ ในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 สิทธิในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของผู้หญิงไม่ได้เป็นเรื่อง แปลกอะไรอีกต่อไป การมีเลขานุการคณะรัฐมนตรีเป็นผู้หญิงก็แทบไม่ก่อให้เกิดคำวิจารณ์ใด ๆ และใน ปี ค.ศ.2013 ผู้พิพากษาศาลสูงสุดสหรัฐ ๆ 5 คน ซึ่ง 3 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้หญิงได้ ตัดสินรับรองการแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกันว่าถูกต้องตามกฎหมาย (ขณะเหนือคำตัดสิน คัดค้านโดยผู้พิพากษาชาย 4 คน)...” (หน้า 225)

**ความเป็นเหตุสู่ ผล** หรือความเป็นปัจจัยทั้งในเชิงการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ศาสนาและความเชื่อ นำไปสู่เหตุเป็นผล คือสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัจจัยเนื่องเกี่ยว หรือต่อเนื่องซึ่งกันและกัน จนกระทั่งกลายเป็นประเด็นทางการเมือง สังคม และวัฒนธรรม ความเชื่อ ดังกรณีร่วมสมัยบาทหลวงเป็นกลุ่มเพศวิถี หรือนักบวชในแต่ละศาสนามีข้อ กล่าวหาล่วงละเมิดทางเพศ อันเป็นความขัดแย้งกับจริยธรรมทางศาสนา ซึ่งในภาษาพุทธ ศาสนาความเป็นเหตุเป็นผลเช่นคำว่า “อิทธิปัจจัยตา” หรือ “ตถตา” เป็นเช่นนั้นเอง



(Phra Anant Isukaro (Pengchaiyamo),2006) หรือมีธรรมชาติของการขับเคลื่อนตามเหตุปัจจัยเป็น ดังปรากฏเป็นประเด็นร่วมสมัย

“...มีอยู่สี่สิ่งหนึ่งซึ่งความสำเร็จขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญที่สุดคือความร่วมมือกัน แต่คนที่จะไม่ค่อยร่วมมือกัน (ผู้ชาย) กลับควบคุมคนที่ร่วมมือกันมากกว่า (ผู้หญิง) ? แม้ปัจจุบันเราก็กังไม่มีคำตอบดีๆ สำหรับเรื่องนี้ อาจเป็นไปได้ว่าสมมติฐานบางอย่างอาจจะผิด ไฮโมเซเปียนส์เพศชาย อาจจะมีลักษณะแบบอื่นที่ไม่ใช่เพียงความแข็งแรงทางกายภาพ ความก้าวร้าว และความต้องการแก่งแย่งกัน แต่กลับเป็นว่ามีทักษะทางสังคมที่เหนือกว่า และมีแนวโน้มที่จะร่วมมือกันมากกว่า เราไม่ทราบแน่ชัด...”

“...การเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกหน้ามือเป็นหลังมือนี้เองที่ทำให้ประวัติศาสตร์ในเรื่องเพศสร้างความฉงนสนเท่ห์ได้มากยิ่งขึ้น ดังที่เห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันว่าระบบที่ถือคติชายเป็นใหญ่ตั้งอยู่บนตำนานที่เชื่อถืออะไรไม่ได้มากนัก มากกว่าจะตั้งอยู่บนข้อเท็จจริงทางชีววิทยา แล้วอะไรกันเล่าที่ทำให้ระบบเช่นนี้พบได้ทั่วไป...และอยู่ยั่งยืนนัก...” (หน้า 226)

**ความเป็นเหตุเป็นผล** เป็นธรรมชาติของมนุษย์ทั่วไป เป็นปัจจัยพื้นฐานให้กับชีวิตมนุษย์ด้วยกัน ดังนั้นจากหนังสือ ที่ผู้เขียนบรรจงเรียงร้อย ออกมาเป็นภาษาฮิบรู ถูกแปลเป็นภาษาต่าง ๆ ทั่วโลก รวมไปถึงภาษาไทยที่ถูกแปลมานั้น ทำให้หนังสือดังกล่าวที่เป็นทั้งองค์ความรู้ เป็นเสน่ห์ของการจัดวางอย่างที่ควรจะเป็นบนพื้นฐานของประโยชน์ของผู้อ่าน

## 5. บทสรุป

จากคำอธิบายที่ปรากฏในหนังสือที่ให้ข้อมูลว่า หนังสือมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน คือความต้องการอธิบายถึงพัฒนาการของมนุษยชาติ ที่มีพัฒนาการมาถึงปัจจุบันได้อย่างไร ที่มีหลักฐานถึงการเปลี่ยนแปลงจากมนุษย์เพียงสี่สิ่งหนึ่งในหลายสี่สิ่งที่เคยปรากฏมีอยู่บนโลกใบนี้ เหลือเพียงมนุษย์เพียงสี่สิ่งเดียวได้อย่างไรบนโลกใบนี้ ตลอดระยะเวลาที่ยาวนานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ ของความเป็นมนุษย์ เกิดความเปลี่ยนแปลง สุขและโศรก และอื่น ๆ ที่ถูกยกมาพรรณาอธิบาย การควบคุมไฟที่ฟังดูเหมือนเป็นเรื่องขำขันของยุคสมัยปัจจุบัน แต่มันคือพลังของช่วงเวลา ที่ทำให้มนุษย์มีอำนาจเหนือสัตว์ต่าง ๆ พัฒนาการในการสื่อสาร การพูดคุย รวมไปถึงการนิเทศ ให้ร้าย ที่ช่วยทำให้คนเราอยู่รวมกันเป็นหมู่เหล่าได้อย่างไม่น่าเชื่อ การประกอบเกษตรกรรมจากที่เคยหา ตามธรรมชาติในสถานะคนป่าเร่รอน ทำให้มีผลผลิตพืชพันธุ์เป็นกอบเป็นกำ ตำนาน.. เรื่องเล่า.. ความ

เชื่อ กระทั่งพัฒนาไปเป็นศาสนา ทำให้คน กลุ่มคน จากหลักสิบไปจนถึงหลักหลายล้าน สร้างและพัฒนาเรื่องเหลือเชื่อในหลาย ๆ พื้นที่จำนวนมาก

นอกจากนี้ในหนังสือยังเสริมให้เห็นถึงจินตนาการและความเชื่อบางอย่างร่วมกันที่เป็นพัฒนาการของมนุษย์ โดยเฉพาะเงินตรา ที่ถูกทำให้เป็นความเชื่อร่วม ที่สะดวกกับการใช้สอยและเก็บสะสม ในรูปแบบของ “ทุน” จนทำให้เป็นทั้งเครื่องมือและกับดักของมวลมนุษยชาติ ที่ส่วนหนึ่ง “หมกมุ่น” จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต หรืออีกส่วนหนึ่งกลายเป็น “ทาส” ที่หามาครอบครองให้ได้มากที่สุดตลอดชั่วชีวิต จนบางครั้งไม่สนใจถึงรูปแบบและวิธีการของการได้มา ความขัดกัน ขัดแย้ง ปะทะสร้างสรรค์ ไปจนถึงทำลาย อาจเป็น “จุดเริ่ม” ของการสร้างวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาจนยากต่อการเปลี่ยนแปลง วิทยาศาสตร์ที่ช่วยให้มนุษย์สุขสบาย รวมถึงทำให้มนุษย์มีอำนาจเหนือพระเจ้าที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเอง ที่เป็นทั้งผู้สร้างและผู้ทำลาย ทั้งหมดเป็นสิ่งที่ปรากฏในหนังสือดังกล่าว แต่หากพิจารณาอย่างรอบด้านและใช้กรอบวิธีคิดธรรมชาติในแบบพระพุทธศาสนาก็จะแปลความได้ว่า *“สรรพสิ่งล้วนเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา-สัพเพ ธมมา อนิจจา”* (วินัยปิฎก ปริวาร (ไทย) เล่มที่ 8 หน้าที่ 342 ข้อที่ 257) โดยมีความเป็นเหตุเป็นผลเป็นเครื่องรองรับในตัวของมันเอง แล้วทำอย่างไรต่อความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็ต้องวางท่าที่และปล่อยจิตปล่อยใจต่อสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างรู้ทัน *“สัพเพ ธมมา นาล อภินิเวสาย-สิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่ควรยึดมั่นถือมั่น”* (สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิคาย มูลปณณาสก (ไทย) เล่มที่ 12/หน้าที่ 426/ข้อที่ 395) ซึ่งผู้เขียนก็บอกไว้อยู่ในหนังสือที่ว่า *“...พระพุทธองค์ทรงเห็นพ้องกับชีววิทยาสสมัยใหม่และขบวนการนิเวศในข้อที่ว่าความสุขไม่ได้เกิดขึ้นกับสภาวะภายนอก แต่กระนั้นปัญญาญาณที่สำคัญและลึกซึ้งเกินไปกว่านั้นได้แก่ความเชื่อที่ว่าความสุขที่แท้จริงไม่ได้ขึ้นกับความรูสึกภายในของเราเช่นกัน ความจริงก็คือยิ่งเราให้ความสำคัญกับความรูสึกของตัวเองมากยิ่งขึ้นเท่าใด เราก็จะยิ่งมีความอยากเพิ่มมากขึ้นเท่านั้น และเราก็จะยิ่งมีความทุกข์มากยิ่งขึ้นไปด้วย คำชี้แนะจากพระพุทธเจ้าก็คือต้องหยุดใจว่าอย่าไม่แต่เพียงความสำเร็จภายนอก แต่ยังคงเลิกใจว่าความรูสึกภายในด้วยเช่นกัน...”* (หน้า 330)

ดังนั้น "Sapiens" เล่มนี้ จึงเป็นหนังสือที่ครบรส มีผู้ให้คำนิยามว่า *“...นอกจากจะรูสึกสนุกสนานราวกับอ่านนวนิยายด้วยสำนวนการเล่าเรื่อง และเกร็ดเล็กเกร็ดน้อยจาก*

ความรอบรู้ของผู้เขียนแล้ว ยังจะได้พบกับข้อสังเกต สมมุติฐาน และคำอธิบาย ที่กล่าวออกมาอย่างตรงไปตรงมา ชวนให้อึ้ง ที่ง และชวนคิดต่อหรือแม้แต่จะได้แย้งอย่างต่อเนื่องตลอดทั้งเล่ม..”

ดังนั้นใน Books Reviews บทนี้จึงยกมาเพื่อเป็นการสะท้อนคิด ให้ “พิจารณา” ผู้การ “ทัศน” ต่อไป

### บันทึกขอบคุณ

พระคมสันต์ ฐิตเมโธ, ผศ. อาจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ แนะนำหนังสือ *เซเปียนส์ ประวัติย่อมนุษยชาติ Sapiens* ฉบับแปลไทยแล้ว พร้อมแบ่งปัน หนังสือจึงถูกนำมาเป็นบันทึกแนะนำ ถ่ายถอดสิ่งที่ได้อ่านดังปรากฏ

### Reference

- Phra Anant Isukaro (Pengchaiyamo). (2006). *A Study The Interpretation of Paticcasamuppāda According to BUDDHADĀSA BHIKKHU'S Views*. The Degree of Master of Arts (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Phra Nuttakitti Anarato (Phuynghao). (2008). *A Study of Mindfulness of Death in Tipiyaka*. (Master of Thesis). Graduate School : Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Yuval Noah Harari. (2018). *Sapiens : A Brief History of Humankind*. Translate. Bangkok : Yipsi Press. (Thai).